

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ЮХИМОВИЧ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF YUKHYMOVYCH v. UKRAINE)**

(Заява № 11464/12)

РІШЕННЯ

Ст. 2 • Ефективне розслідування • Застосування сили • Непроведення оперативного та ефективного розслідування (процесуальний аспект) невинуватеного вбивства сина заявника під час спроби його затримання (матеріальний аспект) • Протягом майже місяця після смерті її обставини досліджувалися виключно у межах неефективної дослідчої перевірки, суттєві недоліки у проведенні розслідування і тривалість розслідування у понад 19 років • Покладення тягара доведення на державу з огляду на упущення в розслідуванні та суперечливі відомості в матеріалах • Заходи із затримання не були сплановані і проведені так, щоб мінімізувати застосування сили зі смертельним наслідком, відсутність задовільного та переконливого пояснення або вагомих доказів для виправдання її застосування

СТРАСБУРГ

17 грудня 2020 року

ОСТАТОЧНЕ

17.03.2021

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Юхимович проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mīts*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Йован Ілієвський (*Jovan Ilievski*),
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Івана Джеліч (*Ivana Jelić*), судді,
та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytchik*), Секретар секції,

З огляду на:

заяву (№ 11464/12), яку 06 січня 2012 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Леонтій Іванович Юхимович (далі – заявник);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про заяву;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 24 листопада 2020 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справа стосується смерті сина заявника під час спроби його затримання та непроведення національними органами влади оперативного та ефективного розслідування справи, що є порушенням статті 2 Конвенції.

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1949 році і проживає у м. Львів.

3. Спочатку заявника представляв пан А. Бурий, юрист, який практикує у м. Львів, а згодом він представляв себе самостійно. Уряд представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження пан І. Ліщина з Міністерства юстиції.

4. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

I. ПОДІЇ, ЩО ПЕРЕДУВАЛИ СПРАВІ, А ТАКОЖ ПОДІЇ 04 БЕРЕЗНЯ 1999 РОКУ

5. 25 лютого 1999 року Б. звернулася до Управління боротьби з організованою злочинністю Управління Міністерства внутрішніх справ України Львівської області (далі – УБОЗ) із заявою про те, що

невідомі погрожували їй та вимагали суму у розмірі 25 000 доларів США (далі – доларів).

6. Згідно з твердженнями Уряду було проведено перевірку тверджень Б., і встановлено, що невідомими особами були син заявника Руслан Юхимович та його друг З., обидва, як стверджувалося, були членами організованої злочинної групи, яка займалася вимаганням грошових коштів і майна у жителів м. Миколаїв, та мали у користуванні зброю.

7. 01 березня 1999 року УБОЗ затвердило план проведення заходів із затримання стверджуваних вимагачів працівниками ВІПР та ПСО «Сокіл» УБОЗ, до складу якого входили старший оперуповноважений Зар., оперуповноважений М. та помічники оперуповноважений О. та Г.

8. 02 березня 1999 року зазначені працівники міліції, одягнені в цивільний одяг, організували засідку для затримання стверджуваних вимагачів у будинку Б. 22-річна дочка Б. і 16-річний син Б. перебували з Б. вдома.

9. 03 березня 1999 року було порушено кримінальну справу за фактом вимагання грошових коштів у Б.

10. Згідно з твердженнями сторін вбачається, що 04 березня 1999 року близько 14 год. 00 хв. приватний таксист Ц. відвіз сина заявника та З. до будинку Б. Двоє чоловіків пішли до будинку, а водій залишився в автомобілі. Донька Б. відчинила двері. З. увійшов першим, а син заявника увійшов слідом. Працівник міліції М. крикнув: «Стояти, міліція!» та працівники міліції Зар., М. і Г. затримали З. Син заявника, який на той момент знаходився на початку коридора, не виконав наказу і почав тікати. Працівники міліції М. і О. побігли за ним до входних воріт, щоб затримати. У ході затримання О. двічі вистрілив у сина заявника. Син заявника помер від отриманих тілесних ушкоджень.

II. РОЗСЛІДУВАННЯ СМЕРТІ СИНА ЗАЯВНИКА

11. 04 березня 1999 року у період з 15 год. 40 хв до 20 год. 20 хв. слідчий прокуратури Миколаївського району у присутності двох понятих Ф. і Мар. провів огляд місця події. Було зроблено два часткові відеозаписи огляду.

12. 15 березня 1999 року експерти Львівського обласного бюро судово-медичних експертиз оглянули тіло сина заявника та склали акт, в якому зазначалося, що причиною його смерті було кульове поранення з вогнепальної зброї в грудну клітку. Тілесні ушкодження, виявлені з лівого боку, були проникаючим вогнепальним пораненням. Експерти також виявили інші ушкодження на його тілі, такі як синці на чолі та поверхневі рани і підшкірні крововиливи в потиличній частині голови та на нижній губі.

13. 24 березня 1999 року у ході проведеного УБОЗ службового розслідування було встановлено, що О. скористався табельною зброєю законно та з дотриманням вимог Закону України «Про міліцію». У висновку зазначалося, що під час огляду на місці події біля тіла сина заявника був виявлений газовий пістолет «Вальтро».

14. 25 березня 1999 року прокуратура Миколаївського району після проведення дослідчої перевірки відмовила у порушенні кримінальної справи за фактом смерті сина заявника. У відповідній постанові наводилося посилання на результати судово-медичної експертизи трупа, показання свідків і результати службового розслідування, а також зазначалося про відсутність у діях працівників міліції ознак злочину, оскільки вони діяли належним чином.

15. 31 березня 1999 року прокуратура Львівської області скасувала постанову від 25 березня 1999 року та порушила кримінальну справу за фактом перевищення влади працівниками міліції, що спричинило тяжкі наслідки, мотивуючи це неможливістю встановити обставини використання вогнепальної зброї під час дослідчої перевірки і необхідністю проведення розслідування.

16. 15 квітня та 23 вересня 1999 року за результатами проведення дактилоскопічної експертизи на лівому боці пістолета «Вальтро» було виявлено відбиток пальця, який належав до тієї ж групи, що і відбиток лівого пальця сина заявника. Збоку магазину пістолета були знайдені ще три його відбитки.

17. 16 квітня 1999 року прокурор допитав працівників міліції, які брали участь у спланованих заходах.

18. Б. та її донька засвідчили, що з 1996 року син заявника та З., погрожуючи застосуванням насильства, вимагали у її родини гроші. Це змусило Б. звернутися до міліції зі скаргою. 02 березня 1999 року чотири працівники міліції організували засідку в будинку Б. 03 березня 1999 року вони бачили, як вимагачі проїжджали повз у своєму авто, перевіряючи, чи був хтось вдома. 4 березня 1999 року приблизно о 14 год. 00 хв. вони почули стук у двері, і З. покликав доньку Б., щоб вона відчинила двері. Оскільки вона була налякана, Б. втекла до ванної, а її донька відчинила двері. Остання згодом засвідчила, що З. схопив її за руку і намагався витягнути з будинку, а син заявника стояв позаду нього на сходах. Їй вдалося вирватися і втекти всередину будинку до однієї з кімнат. Жінки також зазначили, що після того, як вимагачі увійшли до будинку, вони почули, як один з працівників міліції крикнув: «Стояти, міліція!», після чого почули звуки боротьби та пострілу. Потім вони почули ще один постріл надворі. Коли працівники міліції повернулись до будинку, вони сказали Б. заспокоїтися, оскільки вони «застрелили» одного з вимагачів.

19. Працівник міліції М. засвідчив, що засідка була спланована працівником УБОЗ К. Він зазначив *inter alia*, що К. не повідомив їм, чи

були стверджувані вимагачі озброєні. 02 або 03 березня 1999 року, коли М. та його колеги знаходилися у засідці в будинку Б., остання повідомила їм імена вимагачів і те, що в одного з них був пістолет. 04 березня 1999 року, коли всі вони обідали, хтось постукав у двері. Б., на якій був записуючий пристрій для фіксації вимагання, була надто налякана, щоб відчинити двері, і вони переконали її доньку зробити це. М. зазначив, що він та його колеги спонтанно розійшлися будинком, оскільки не мали часу для роздумів, а М. залишився на кухні. М. також засвідчив, що після того, як його помітив З., який увійшов до будинку, він вискочив і крикнув: «Стояти, міліція!». З. не виконав вимогу, тому він вдарив його в груди. Одразу після цього він почув постріл у коридорі. Він обернувся і побачив спину особи, яка тікала з будинку. Він крикнув «Не стріляти!» і побіг за цією особою. Біля воріт втікач, який згодом виявився сином заявника, намагався відчинити хвіртку. У той момент М., який наздогнав сина заявника та намагався його затримати, вдарив його правою ногою в спину. Тоді син заявника почав повертатися у бік М., і той помітив у його руці пістолет, спрямований на нього. Одночасно М. почув постріл та побачив О. з табельною зброєю у руці. Після пострілу син заявника впав на бетонне покриття підвір'я та почав битися у конвульсіях. Зліва від нього лежав пістолет. Потім оперуповноважений Зар. пішов, щоб викликати швидку медичну допомогу та повідомити про подію міліцію. Оскільки на місці подій почався збиратися натовп, для збереження речових доказів М. відніс пістолет до будинку Б., поклав у поліетиленовий пакет і залишив на журнальному столику у вітальні.

У подальших поясненнях, наданих у невстановлені дати, М. змінив свої показання та зазначив, що під час спланованих заходів він та О. залишилися на кухні відповідно до узгодженого плану.

20. Працівник міліції О. засвідчив, що, коли З. увійшов до будинку, він ховався на кухні разом з М. Коли останній вигукнув: «Стояти, міліція!» О. вискочив у коридор зі зброєю, знявши з неї запобіжника, і спробував затримати другого чоловіка, який дістав пістолет і направив на нього. О., оцінивши ситуацію як таку, що давала право працівнику міліції застосовувати вогнепальну зброю, вистрілив у сина заявника, який заховався за дверима, намагаючись уникнути кулі. Після поранення син заявника вибіг на подвір'я. М. та О. побігли за сином заявника до воріт, щоб його затримати. М. першим опинився біля сина заявника і вдарив його ногою в спину. Тоді О. побачив пістолет в руці сина заявника, спрямований на М., і, щоб захистити свого колегу, підбіг до сина заявника і вистрілив йому в спину майже впритул. Після того як син заявника впав, він відштовхнув від нього пістолет. О. хотів повернути сина заявника на спину, але почув його хрипи і вирішив залишити його в тій самій позі.

21. Працівник міліції Зар. засвідчив, що після другого пострілу він вибіг на подвір'я і побачив сина заявника, який лежав обличчям донизу. Він не пам'ятав, чи бачив біля трупа пістолет. Викликавши швидку медичну допомогу та повернувшись до будинку, він побачив у вітальні великий чорний пістолет у поліетиленовому пакеті. Подібні показання надав і працівник міліції Г.

22. Під час допиту 03 травня 1999 року таксист Ц. засвідчив, що бачив пістолет в руці сина заявника як під час його боротьби з працівниками міліції, так і згодом біля його трупа.

23. Під час допиту 04 червня 1999 року стверджуваний співучасник З. засвідчив, що син заявника не мав зброї, оскільки залишив пістолет у своєму авто перед тим, як піти до будинку Б. Після того, як сина заявника застрелили, працівники міліції змусили його розповісти їм про пістолет та його місцезнаходження. З. також зазначив, що коли його виводили з будинку, він помітив пістолет у поліетиленовому пакеті на журнальному столику, але це не був пістолет сина заявника.

Пізніше він змінив свої показання, зазначивши, що не знав, чи мав син заявника з собою пістолет під час стрілянини.

24. Згідно з висновками судово-медичних експертиз від 30 червня та 06 жовтня 1999 року син заявника отримав два вогнепальні поранення: одне у задню поверхню правого плеча від пострілу, зробленого з певної відстані, яку було неможливо встановити, оскільки куля пройшла через перешкоду – двері – перед тим, як увійти в його тіло, а інше – у спину від пострілу, зробленого впритул або з відстані не більше двох сантиметрів. Смерть сина заявника була спричинена першим пораненням у праве плече. Експерти також зазначили, що син заявника міг вчинити певні дії після отримання першого поранення, тобто міг пробігти відстань близько шістнадцяти метрів, чинити опір і навести пістолет.

25. 20 серпня 1999 року справу направили до прокуратури Львівської області.

26. 19 та 21 жовтня 1999 року було допитано понятих, які брали участь в огляді місця події. Ф. засвідчив, що на місці події він не бачив пістолета, але не міг виключити ймовірність, що він там був. Інший понятий огляду місця події, Мар., зазначив, що не пам'ятав, чи бачив пістолет.

27. 28 грудня 1999 року під час судово-криміналістичної експертизи щодо встановлення наявності металів на куртці та брюках сина заявника було виявлено сліди металізації, спричинені контактом зі сталевим предметом, можливо, пістолетом «Вальтро», який, як стверджувалося, був виявлений на місці події.

28. 28 січня 2000 року слідчий прокуратури Львівської області закryw справу у зв'язку з відсутністю складу злочину. У його постанові було наведено посилання на показання Ц., Б., дочки Б., працівників

міліції, які брали участь у спланованих заходах (див. пункти 19 – 21), та працівників правоохоронних органів, які прибули на місце події. Свідки одноголосно засвідчили, що під час затримання у сина заявника був пістолет.

29. 25 грудня 2000 року Львівський обласний суд скасував зазначену постанову та дав вказівку відновити попереднє слідство у справі. Суд вказав, *inter alia*, на суперечливі докази стосовно наявності у сина заявника із собою пістолета на момент здійснення пострілів працівниками міліції; зокрема, 21 квітня 2000 року Ц. надав показання, в яких фактично відмовився від своїх попередніх показань, та зазначив, що син заявника не мав зброї, коли його застрелили. Суд дав вказівку слідчому додатково допитати свідків з огляду на зазначені розбіжності.

30. 19 квітня 2001 року Генеральна прокуратура України передала справу до прокуратури Закарпатської області.

31. 27 грудня 2001 року справу було знову закрито, але 12 лютого 2002 року розслідування було відновлене, оскільки слідчий не зміг встановити всі обставини справи.

32. 19 серпня 2002 року справу було знову закрито. 09 грудня 2002 року Ужгородський міський суд Закарпатської області скасував цю постанову. Суд мотивував це тим, що, закриваючи кримінальну справу, слідчий посилався на висновок проведеного УБОЗом службового розслідування (див. пункт 13), допустивши порушення принципу об'єктивної оцінки доказів, оскільки УБОЗ був зацікавленою стороною. Суд знову вказав на важливість встановлення, чи був у сина заявника пістолет під час здійснення пострілів працівниками міліції, та перелічив низку слідчих дій, які потрібно було провести, наприклад, повторне відтворення обстановки та обставин події за участю Ц.

33. 10 березня 2004 року Апеляційний суд Закарпатської області скасував постанову про закриття справи від 30 вересня 2003 року. Суд зазначив, що орган досудового слідства не виконав вказівок вищих прокурорів і не надав відповіді на скарги заявника. Суд також зазначив, що слідчий не продемонстрував існування доказів, які однозначно доводили застосування О. зброї до сина заявника відповідно до законодавства. Суд також вказав на процесуальні недоліки розслідування, як-от: працівники міліції порушили обстановку місця події та забрали автомобіль сина заявника без дозволу слідчого. Зокрема, необхідно було перевірити, чи мали працівники міліції доступ до авто, оскільки згідно з твердженнями З. син заявника залишив у ньому свій пістолет. Суд також послався на розбіжності у показаннях свідків, зокрема у зв'язку з показаннями Ф., що він не бачив пістолета на місці події (див. пункт 26). Насамкінець, суд поставив під сумнів спосіб розгляду заяви Б. щодо стверджуваного вимагання і зобов'язав слідчого з'ясувати, чому не були вставлені

особи стверджуваних вимагачів і чому працівники міліції не допитували їх після звернення Б. зі своєю заявою.

34. 28 травня 2004 року Генеральна прокуратура України передала справу до прокуратури Івано-Франківської області.

35. 31 серпня 2004 року була проведена криміналістична експертиза відеозаписів огляду місця події, яка не виявила жодних ознак механічного чи електричного монтажу досліджуваних ділянок відеозапису. Крім того, на відеозаписах, збережених на відеокасетах, наданих прокуратурою Львівської області та УБОЗом, на столі всередині будинку було видно пістолет, схожий за маркою, розмірами та виробничими характеристиками на пістолет «Вальтро», який був переданий на експертизу. Однак експерт зазначив про неможливість встановити, чи був пістолет на записі ідентичний пістолету «Вальтро» у зв'язку з низькою якістю записів.

36. 08 листопада 2004 року справу було знову закрито. 07 жовтня 2005 року Івано-Франківський міський суд скасував цю постанову, мотивуючи це тим, що слідчий не зміг усунути невідповідності в показаннях свідків, а також ще раз порушив питання стосовно розгляду заяви Б. про стверджуване вимагання. Суд також зазначив, що відтворення обстановки та обставин події за участю Ц. було проведено формально і відповідь на скарги заявника надано не було.

37. 30 грудня 2005 року, після ще одного допиту понятих Ф. і Мар., слідчий знову закрити кримінальну справу. Декілька разів Івано-Франківський міський суд ухвалював постанови за скаргами заявника, в яких він оскаржував закриття справи, але постанови суду скасовував Апеляційний суд Івано-Франківської області. 17 грудня 2007 року цей суд остаточною ухвалою залишив без змін постанову Івано-Франківського міського суду від 25 жовтня 2007 року про скасування постанови про закриття справи, мотивуючи це тим, що слідчий не усунув недоліки, зазначені в постанові Івано-Франківського міського суду від 07 жовтня 2005 року.

38. 15 січня 2008 року слідчий закрити кримінальну справу без проведення будь-яких додаткових слідчих дій. 12 березня 2008 року прокуратура Івано-Франківської області скасувала цю постанову як передчасну та відновила розслідування у справі.

39. 07 квітня 2008 року справа була передана до прокуратури Рогатинського району, а 23 грудня 2008 року – до прокуратури Пустомитівського району.

40. 06 серпня 2009 року за результатами судово-медичної експертизи було складено висновок, в якому зазначалося, що син заявника отримав два вогнепальні поранення: одне в спину, інше – у задню поверхню правого плеча. Згідно з результатами експертизи точно встановити порядок пострілів було неможливо.

41. Згідно з результатами судово-балістичної експертизи від 19 серпня 2009 року перше вогнепальне поранення було отримане сином заявника впритул в коридорі будинку; після проходження через тіло куля пройшла крізь двері. Друге поранення у задню поверхню правого плеча, яке стало причиною смерті сина заявника, було отримане у подвір'ї біля воріт з відстані не менше двох метрів.

42. 13 лютого 2010 року справу було передано до прокуратури Львівської області.

43. Для усунення суперечностей між результатами експертиз щодо способу та порядку отримання тілесних ушкоджень сином заявника (див. пункти 24, 40 та 41) було призначено ще одну судово-медичну експертизу, але вона не була проведена, оскільки одяг сина заявника повернули його батьку, який його знищив.

44. 17 лютого 2012 року справу було закрито. 25 жовтня 2012 року Галицький районний суд міста Львова скасував цю постанову, мотивуючи це тим, що додаткове розслідування після відновлення провадження у 2008 році проводилося з формальним підходом, а низка слідчих дій та судових експертиз проведені не були. Суд також зазначив, що деякі докази були втрачені, а їхнє місцезнаходження не встановлено. 23 листопада 2012 року Апеляційний суд Львівської області залишив без задоволення апеляційну скаргу прокурора на цю постанову.

45. 28 лютого 2014 року була проведена подальша судово-балістична та судово-медична експертиза. Під час неї було підтверджено висновки експертиз від 30 червня та 06 жовтня 1999 року (див. пункт 24). Експерти також зазначили про відсутність криміналістичних слідів, які дозволяли б визначити порядок пострілів.

46. 28 березня 2014 року справу було знову закрито. 24 грудня 2014 року Галицький районний суд залишив цю постанову без змін; однак 21 січня 2015 року Апеляційний суд Львівської області скасував цю постанову як необґрунтовану.

47. 26 березня 2015 року слідчий прокуратури Львівської області закрити справу у зв'язку з відсутністю складу злочину. У його постанові наводилося посилення, серед інших доказів, на показання Т., Б., дочки Б., працівників міліції, які брали участь в спланованих заходах (див. пункти 18 – 22), та працівників правоохоронних органів, які прибули на місце події. Свідки засвідчили, або що син заявника мав пістолет під час затримання, або що вони бачили пістолет у будинку Б. опісля. Слідчий також мотивував свою постанову тим, що показання свідків підтверджувалися відтворенням обстановки та обставин події і висновками проведених судово-медичних експертиз.

48. 18 червня 2015 року Галицький районний суд міста Львова скасував цю постанову, мотивуючи це тим, що слідчий не усунув суперечності між показаннями Ц., Зар. та інших свідків (працівників

міліції) щодо наявності у сина заявника пістолета в момент пострілу, а також наявності пістолета біля його тіла (див. пункти 21 та 29). Крім того, суд зазначив, що слідство не встановило обставин, за яких син заявника отримав додаткові тілесні ушкодження, задокументовані 15 березня 1999 року експертами Львівського обласного бюро судово-медичних експертиз (див. пункт 12).

49. 30 вересня 2015 року та 29 липня 2017 року повторно виносилися постанови про закриття кримінальної справи. 16 травня та 31 серпня 2017 року Галицький районний суд міста Львова скасовував ці постанови, мотивуючи це тим, що слідчий не усунув недоліки, зазначені в ухвалі Галицького районного суду міста Львова від 18 червня 2015 року.

50. Станом на 13 березня 2018 року провадження ще тривало. Жодних додаткових відомостей надано не було.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

I. КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ВІД 28 ГРУДНЯ 1960 РОКУ

51. Відповідні положення у редакції, чинній на момент подій, передбачали:

Стаття 4

Обов'язок порушити кримінальну справу і розкрити злочин

«Суд, прокурор, слідчий і орган дізнання зобов'язані в межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання»

Стаття 97

Обов'язковість прийняття заяв і повідомлень про злочини і порядок їх розгляду

«Прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані приймати заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини, в тому числі і в справах, які не підлягають їх віданню.

По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані не пізніше триденного строку прийняти одне з таких рішень:

- (1) порушити кримінальну справу;
- (2) відмовити в порушенні кримінальної справи;
- (3) направити заяву або повідомлення [відповідно до норм] за належністю.

Одночасно вживається всіх можливих заходів, щоб запобігти злочинів або припинити його...

Коли необхідно перевірити [інформацію, яка міститься у] заяві або повідомленні про злочин до порушення справи, така перевірка здійснюється

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЮХИМОВИЧ ПРОТИ УКРАЇНИ»

прокурором, слідчим або органом дізнання в строк не більше десяти днів шляхом відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування необхідних документів.

[Інформація, яка міститься у] заяві або повідомленні про злочини до порушення кримінальної справи можуть бути перевірені шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності....»

II. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІЛІЦІЮ» ВІД 20 ГРУДНЯ 1990 РОКУ

52. Відповідні положення у редакції, чинній на момент подій, передбачали:

Стаття 15

Застосування вогнепальної зброї

«Працівники міліції як крайній захід мають право застосовувати вогнепальну зброю у таких випадках:

(1) для захисту громадян від нападу, що загрожує їх життю і здоров'ю, а також звільнення заручників;

(2) для відбиття нападу на працівника міліції або членів його сім'ї, якщо їх життю або здоров'ю загрожує небезпека;

(3) для відбиття нападу на охоронювані об'єкти, конвої, жилі приміщення громадян, приміщення державних і громадських підприємств, установ і організацій, а також звільнення їх у разі захоплення;

(4) для затримання особи, яку застали при вчиненні тяжкого злочину і яка намагається втекти;

(5) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожує життю і здоров'ю працівника міліції;

(6) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю громадян або працівника міліції....»

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 КОНВЕНЦІЇ

53. Заявник скаржився, що його сина Руслана Юхимовича вбили представники держави, а національні органи влади не провели ефективного розслідування обставин його смерті. Він посилався на статтю 2, пункт 1 статті 6 та статтю 13 Конвенції.

54. Суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. рішення у справі «Ігор Шевченко проти України» (*Igor Shevchenko v. Ukraine*), заява № 22737/04, пункт 38, від 12 січня 2012 року), вважає, що зазначені скарги мають розглядатися за статтею 2 Конвенції, яка передбачає:

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЮХИМОВИЧ ПРОТИ УКРАЇНИ»

«1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- (а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- (б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- (с) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.»

А. Прийнятність

55. Суд зазначає, що ця заява не є ані явно необґрунтованою, ані неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

56. Заявник зазначив, що держава несла відповідальність за смерть його сина, оскільки здійснення пострілів у нього не було виправдане обставинами. Він стверджував, що на момент пострілів його син не становив жодної небезпеки, незалежно від наявності у нього пістолета, оскільки під час втечі з місця події йому двічі вистрелили у спину.

57. Заявник також вказав, що документи та показання свідків стосовно наявності в його сина пістолета були суперечливими, і ці суперечності не були усунені під час розслідування.

58. Насамкінець, заявник стверджував, що розслідування обставин смерті його сина було надмірно тривалим і неефективним у супереч статті 2 Конвенції.

59. Уряд стверджував, що дії працівників міліції були законними, а О. застрелив сина заявника, аби захистити іншого працівника міліції М., на якого син заявника направив пістолет.

60. Обґрунтовуючи застосування сили працівниками міліції, Уряд посилався на висновки розслідування вбивства сина заявника та висновок проведеного УБОЗом службового розслідування. Зокрема, Уряд стверджував, що показання свідків і результати проведених слідчих дій давали підстави припустити, що син заявника був озброєний та становив загрозу життю і здоров'ю працівників міліції.

61. Уряд також стверджував, що обставини вбивства сина заявника були ретельно розслідувані; заявник отримав можливість брати участь у провадженні, а також було проведено значну кількість слідчих дій.

2. Оцінка Суду

62. Суд зазначає, що сторони не оскаржують настання смерті сина заявника внаслідок застосування працівниками міліції сили зі смертельним наслідком. Спірні питання полягають у тому, чи було застосування сили до нього виправданим за обставин справи та чи було розслідування ефективним. Насамперед Суд оцінить належність розслідування смерті сина заявника. Потім він розгляне планування та контроль за відповідними заходами. Насамкінець, він оцінить дії представників держави, які фактично застосовували силу зі смертельним наслідком.

(а) Процесуальний аспект

63. Суд повторює, що обов'язок захищати право на життя за статтею 2 Конвенції вимагає існування певної форми ефективного розслідування, коли особа була вбита в результаті застосування сили.

64. Щоб розслідування стверджуваного неправомірного вбивства представниками держави було ефективним, за загальним правилом вважається необхідним, щоб особи, які відповідальні за розслідування і здійснюють його, були незалежними від тих, хто причетний до відповідних подій. Крім того, інформація про хід розслідування має бути доступна сім'ї потерпілого, наскільки це необхідно для захисту їхніх законних інтересів. Також має бути присутній суттєвий елемент громадського контролю над розслідуванням, рівень якого може відрізнятися залежно від конкретної справи (див. рішення у справах «Джуліані та Гаджо проти Італії» [ВП] (*Giuliani and Gaggio v. Italy*) [GC], заява № 23458/02, пункти 300 та 303, ЄСПЛ 2011 (витяги) та «Армані Да Сілва проти Сполученого Королівства» [ВП] (*Armani Da Silva v. the United Kingdom*) [GC], заява № 5878/08, пункти 232 та 235, від 30 березня 2016 року з подальшими посиланнями).

65. Розслідування повинно також бути ефективним у тому розумінні, що воно має бути здатне призвести до встановлення, чи була або не була застосована сила у таких справах виправдана за цих обставин, та встановлення і покарання – за необхідності – винних осіб. Це не є обов'язком досягнення результату, а обов'язком вжиття заходів. Органи державної влади повинні вживати всіх розумних заходів для збирання доказів, які стосуються події, у тому числі, *inter alia*, показань свідків, висновків судово-медичних експертиз та, якщо треба, висновків розтину тіла, які надають повну і точну інформацію про тілесні ушкодження, а також результатів об'єктивного аналізу медичних висновків, включно з висновками про причину смерті. Будь-який недолік у розслідуванні, який перешкоджає встановленню походження тілесних ушкоджень або винних осіб, може призвести до порушення цього стандарту (див. згадані рішення у справах «Джуліані

та Гаджо проти Італії» (*Giuliani and Gaggio v. Italy*), пункт 301 та «Армані Да Сілва проти Сполученого Королівства» (*Armani Da Silva v. the United Kingdom*), пункт 233 з подальшими посиланнями).

66. У зв'язку з цим існує вимога оперативності та розумної швидкості. Очевидно, що під час розслідування можуть виникнути складнощі та перепони, які перешкоджають його прогресу у конкретній ситуації. Однак оперативна реакція органів державної влади під час розслідування випадків застосування сили зі смертельним наслідком загалом є надзвичайно важливою для підтримання громадської довіри в їхню відданість принципу верховенства права та здатність запобігати виникненню змови або терпимості до них (див. згадані рішення у справах «Джуліані та Гаджо проти Італії» (*Giuliani and Gaggio v. Italy*), пункт 305 та «Армані Да Сілва проти Сполученого Королівства» (*Armani Da Silva v. the United Kingdom*), пункт 237 з подальшими посиланнями).

67. Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що одразу після інциденту було проведено низку слідчих дій (див. пункти 11 і 12). Однак кримінальна справа була порушена лише 31 березня 1999 року, через двадцять сім днів після того, як син заявника був застрелений, коли прокуратура Львівської області скасувала постанову прокуратури Миколаївського району про відмову в порушенні кримінальної справи (див. пункти 14 і 15).

Протягом майже місяця обставини смерті сина заявника розслідувалися виключно в межах дослідчої перевірки. Суд уже встановив, що дослідчі перевірки не відповідають принципам ефективного засобу юридичного захисту, оскільки слідчий може вживати лише обмежений перелік дій, а потерпілий не має офіційного статусу, тобто його ефективна участь у процедурі виключена (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Строган проти України» (*Strogan v. Ukraine*), заява № 30198/11, пункт 53, від 06 жовтня 2016 року з подальшими посиланнями). Вбачається, така стадія розслідування була недостатньою для розгляду ситуації, і це також визнали національні органи влади (див. пункт 15), особливо з огляду на те, що вона невинуватено затягнула порушення кримінальної справи, яке було найкращим, якщо не єдиним, способом, щоб дотриматися вимог Конвенції стосовно проведення ефективного розслідування за таких обставин.

68. Крім того, Суд зауважує, що після порушення кримінальної справи подальше слідство характеризувалося неодноразовим закриттям і відновленням внаслідок невжиття слідчими достатніх заходів та недотримання вказівок, наданих під час відновлення слідства (див. пункти 29 – 33, 36 – 38 та 44). Суд уже багато разів встановлював, що неодноразове винесення постанов про повернення справи на подальше розслідування свідчить про наявність серйозних

недоліків у кримінальному провадженні (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Зубкова проти України» (*Zubkova v. Ukraine*), заява № 36660/08, пункт 40, від 17 жовтня 2013 року).

Суд також зазначає, що суттєві недоліки у розслідуванні значною мірою підірвали можливість надалі встановити обставин, пов'язані зі смертю сина заявника. У зв'язку з цим Суд посилається, зокрема, на постанови національних судів, в яких зазначено про порушення органами досудового слідства обстановки місця події та невстановлення того, чи був син заявника озброєним (див. пункти 32 та 33).

69. Насамкінець, Суд зазначає, що розслідування смерті сина заявника триває вже більше дев'ятнадцяти років і згідно з поданими до Суду матеріалами результату досі немає. Така затримка сама собою викликає серйозні занепокоєння щодо дотримання національними органами влади вимоги оперативності та розумної швидкості (див. рішення у справі «Старчевич проти Хорватії» (*Starčević v. Croatia*), заява № 80909/12, пункт 58, від 13 листопада 2014 року з подальшими посиланнями).

70. З огляду на загальну тривалість розслідування та зазначені недоліки, зокрема, послідовну неспроможність органів досудового слідства прояснити ключове питання розслідування, чи становив син заявника загрозу, яка могла б виправдати застосування сили, Суд доходить висновку, що розслідування обставин, пов'язаних зі смертю сина заявника, було неефективним. Отже, було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції.

(b) Матеріальний аспект

71. Суд повторює, що загальне тлумачення статті 2 Конвенції підтверджує охоплення цією статтею не лише умисного вбивства, але також і ситуацій, в яких дозволяється «застосовувати силу», що може призвести до неумисного позбавлення життя. Будь-яке застосування сили повинно бути не інакше як «абсолютно необхідним» і суворо пропорційним для досягнення однієї або декількох цілей, передбачених у підпунктах «а» - «с» (див. рішення у справах «Начова та інші проти Болгарії» [ВП] (*Nachova and Others v. Bulgaria*) [GC], заяви № 43577/98 та № 43579/98, пункти 94 і 95, ЄСПЛ 2005-VII та «Василевська та Калуцька проти Польщі» (*Wasilewska and Kalucka v. Poland*), заяви № 28975/04 та № 33406/04, пункт 42, від 23 лютого 2010 року з подальшими посиланнями).

72. Застосування сили представниками держави для досягнення однієї з цілей, визначених пунктом 2 статті 2 Конвенції, може бути виправданим за цим положенням, якщо воно ґрунтується на щирому переконанні, яке з поважних причин вбачається обґрунтованим на той момент, але згодом виявляється помилковим (див. згадані рішення у

справах «Василевська та Калуцька проти Польщі» (*Wasilewska and Kalucka v. Poland*), пункт 42 та «Джуліані та Гаджо проти Італії» (*Giuliani and Gaggio v. Italy*), пункт 178). Розглядаючи це питання, Суд має визначити, чи було це переконання суб'єктивно обґрунтованим, так, щоб всебічно врахувати обставини, які мали місце у відповідний період часу. Якщо переконання не було суб'єктивно обґрунтованим, ймовірно, Суду буде важко погодитися, що воно було щирим і його справді дотримувалися (див. згадане рішення у справі «Армані Да Сілва проти Сполученого Королівства» (*Armani Da Silva v. the United Kingdom*), пункт 248; рішення у справі «Шебаб проти Франції» (*Chebab v. France*), заява № 542/13, пункти 76 та 83, від 23 травня 2019 року).

73. У випадку умисного застосування сили зі смертельним наслідком слід враховувати не лише дії представників держави, які фактично застосували силу, але й усі супутні обставини, у тому числі такі питання, як планування та контроль за діями, які розглядаються (див. згадане рішення у справі «Василевська та Калуцька проти Польщі» (*Wasilewska and Kalucka v. Poland*), пункти 45 і 46). Таким чином, під час встановлення, чи відповідала застосована сила статті 2 Конвенції, може враховуватися, чи були заходи правоохоронних органів із затримання сплановані та чи контролювалися вони так, щоб мінімізувати, наскільки це можливо, застосування сили зі смертельним наслідком чи випадкову загибель людей (див. рішення у справі «Баббінс проти Сполученого Королівства» (*Bubbins v. the United Kingdom*), заява № 50196/99, пункт 136, ЄСПЛ 2005-II (витяги)).

74. Під час оцінки фактичних доказів Суд керується критерієм доведеності «поза розумним сумнівом», проте зазначає, що така доведеність може також впливати зі співіснування достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою висновків або подібних неспростовних презумпцій факту (див. згадане рішення у справі «Джуліані та Гаджо проти Італії» (*Giuliani and Gaggio v. Italy*), пункт 181). У зв'язку з цим Суд також повторює, що у всіх випадках, коли неможливо точно встановити обставини справи з причин, об'єктивно пов'язаних з діями органів державної влади, Уряд держави-відповідача повинен достатньо та переконливо пояснити послідовність подій та надати вагомі докази, що можуть спростувати твердження заявника. Якщо Уряд цього не зробить, Суд може зробити відповідні висновки (див. рішення у справі «Мансуроглу проти Туреччини» (*Mansuroğlu v. Turkey*), заява № 43443/98, пункт 80, від 26 лютого 2008 року з подальшими посиланнями).

75. Уряд також несе тягар доведення того, що застосована працівниками міліції сила була виправданою; не виходила за межі того, що було абсолютно необхідним, і була суворо пропорційною досягненню однієї або декількох цілей, передбачених пунктом 2 статті

2 Конвенції. Розглядаючи питання, чи надав Уряд належне обґрунтування, Суд не тільки розгляне застосування працівниками міліції сили зі смертельним наслідком, але також, як уже зазначалося, питання, чи регулювалися та організовувалися сплановані заходи із затримання так, щоб мінімізувати, наскільки це можливо, ризик для життя (див. рішення у справі «Макарацис проти Греції» [ВП] (*Makaratzis v. Greece*) [GC], заява № 50385/99, пункт 60, ЄСПЛ 2004 XI; згадані рішення у справах «Баббінс проти Сполученого Королівства» (*Bubbins v. the United Kingdom*), пункт 141; і «Джуліані та Гаджо проти Італії» (*Giuliani and Gaggio v. Italy*), пункт 249).

(i) Оцінка планування заходів із затримання і контроль за їхнім проведенням

76. Повертаючись до фактів цієї справи, Суд зазначає, що син заявника не був убитий під час неспланованої операції, яка призвела до подій, на які працівники міліції мусили реагувати (див. в якості протилежного прикладу рішення у справі «Макарацис проти Греції» (*Makaratzis v. Greece*), пункт 69).

77. Оцінити планування заходів міліції із затримання Суду заважає відсутністю будь-яких документів щодо їхнього планування та проведення. У зв'язку з цим неможливо встановити, які саме вказівки щодо затримання підозрюваних керівництво дало працівникам міліції. Однак Суд оцінить сплановані заходи на підставі наявних матеріалів. Проте, як вбачається, ці матеріали містять низку суперечностей стосовно підготовки спланованих заходів із затримання та мети засідки.

78. Суд зазначає, що національні суди поставили під сумнів спосіб розгляду заяви Б. стосовно стверджуваного вимагання, зокрема, у зв'язку з тим, що особи підозрюваних не були встановлені і вони не були допитані (див. пункти 33 та 36).

79. Крім того, на думку Уряду, особи підозрюваних та ймовірна наявність у них зброї були встановлені ще до планування засідки з метою їхнього затримання (див. пункт 6).

Водночас, як вбачається з попередніх показань М., під час планування заходів працівники міліції не володіли такою інформацією; лише під час перебування у засідці Б. повідомила їм особи підозрюваних і те, що в одного зі стверджуваних вимагачів був пістолет (див. пункт 19). Крім того, з показань М. можна зрозуміти, що засідка була спланована для того, щоб зафіксувати вимагання. М. також зазначив, що після прибуття підозрюваних він та його колеги спонтанно розійшлися будинком, оскільки «не мали часу для роздумів» (там само). Таким чином, хоча засідка була спланованою, працівники міліції, вочевидь, були здивовані приїздом підозрюваних, і їм не було надано важливої інформації стосовно підозрюваних, яких

вони мали затримати. Насамкінець, незрозуміло, чому син і дочка Б. знаходилися в будинку, де проводилися сплановані заходи міліції із затримання потенційно небезпечних підозрюваних.

80. Суд також зазначає, що під час подальшого провадження виникли сумніви, чи можна було чітко ідентифікувати осіб, які здійснювали затримання, як працівників міліції, оскільки вони були у цивільному одязі (див., наприклад, рішення у справі «Хаас і Шабо проти Угорщини» (*Haász and Szabó v. Hungary*), заяви № 11327/14 та № 11613/14, пункт 63, від 13 жовтня 2015 року).

81. З огляду на зазначене Суд не може дійти висновку, що заходи із затримання були сплановані і проведені так, щоб мінімізувати застосування сили зі смертельним наслідком (див., наприклад, згадане рішення у справі «Василевська та Калуцька проти Польщі» (*Wasilewska and Kalucka v. Poland*), пункт 57 та в якості протилежного прикладу згадане рішення у справі «Баббінс проти Сполученого Королівства» (*Bubbins v. the United Kingdom*), пункт 151).

(ii) Оцінка застосування сили

82. Щодо застосування сили Суд зазначає, що існує дві принципово різні версії того, як помер син заявника. Тоді як заявник стверджував, що його син був убитий працівниками міліції внаслідок непропорційного застосування сили, Уряд доводив, що син заявника загинув внаслідок збройної сутички між ним і працівниками міліції, яка сталася після його спроби уникнути затримання.

83. Фактичні обставини, пов'язані зі смертю сина заявника, незрозумілі. Скасовуючи постанови про закриття справи національні суди неодноразово вказували на розбіжності у доказах стосовно наявності у сина заявника пістолета (див. пункти 32 та 33). До того ж з наявних у Суду документів вбачається, що єдиними двома свідками, які послідовно стверджували, що син заявника був озброєний і становив загрозу, були працівники міліції М. та О. (див. пункти 19 і 20); інші свідки або змінили свої показання під час розслідування (див. пункти 22, 23 і 29), або не могли засвідчити, що у сина заявника насправді була зброя (див., наприклад, пункти 21 і 26).

Суд також вказує на інші упущення та недоліки у розслідуванні, проведеному органами державної влади, зокрема наявність суперечностей між висновками судово-медичних експертиз стосовно способу та порядку, в якому син заявника отримав тілесні ушкодження (див. пункт 43). Насамкінець, Суд зауважує, що обидва вогнепальні поранення, отримані сином заявника, були у спину (див. для порівняння згадане рішення у справі «Мансуроглу проти Туреччини» (*Mansuroğlu v. Turkey*), пункт 98).

84. У зв'язку з цим у Суду виникають серйозні сумніви стосовно того, як відбувалася стрілянина, зокрема, чи був син заявника

озброєним і чи становив загрозу для працівників міліції, значною мірою через спосіб проведення розслідування.

85. З огляду на зазначене Суд доходить висновку, що Уряд не надав достатнього та переконливого пояснення, як відбувалися ці події, і не навів вагомих доказів для спростування твердження заявника, що застосування сили зі смертельним наслідком до його сина було невиправданим.

(iii) Висновок

86. Беручи до уваги проаналізовані обставини, Уряд не переконав Суд у тому, що заходи із затримання були сплановані та проведені таким чином, щоб мінімізувати, наскільки це можливо, застосування сили зі смертельним наслідком та будь-який ризик для життя сина заявника. Уряд не довів, що сила, яку застосували працівники міліції, була виправданою, не виходила за межі того, що було абсолютно необхідним, і була суворо пропорційною досягненню однієї або декількох цілей, передбачених пунктом 2 статті 2 Конвенції.

87. За таких обставин Суд вважає, що було порушено матеріальний аспект статті 2 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

88. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

89. Заявник вимагав 426 000 євро в якості відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

90. Уряд стверджував, що вимога була необґрунтованою і між стверджуваним порушенням конвенційних прав та моральною шкодою, якої зазнав заявник, не існувало причинно-наслідкового зв'язку.

91. Ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 39 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

92. Заявник також вимагав 6 000 євро в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у національних судах і Суді.

93. Уряд зазначив, що документами підтверджувалася лише частина вимоги заявника.

94. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі з огляду на наявні у нього документи та зазначені критерії Суд вважає за доцільне присудити суму у розмірі 70 євро в якості компенсації за всіма аспектами та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику.

С. Пеня

95. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 2 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено матеріальний аспект статті 2 Конвенції;
4. *Постановляє* одноголосно, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 39 000 (тридцять дев'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 70 (сімдесят) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ЮХИМОВИЧ ПРОТИ УКРАЇНИ»

5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 17 грудня 2020 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytschik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Stofra O'Leary*)
Голова